

Opmerkelijke rapporten

BAPTIST H. J. M. & WOLF P. A. 1993. *Atlas van de vogels van het Nederlands Continentaal Plat*. Rapport DGW-93.013, Dienst Getijdewateren (thans Rijksinstituut voor Kust en Zee, RIKZ), Rijkswaterstaat, Middelburg. 168 p. Aan te vragen bij H. J. M. Baptist, RIKZ, Postbus 8039, 4330 KA Middelburg.

Tot in de jaren tachtig kon met recht worden beweerd dat de kennis van de avifauna van het Nederlandse gedeelte van de Noordzee uiterst gebrekkig was. Die bewering is inmiddels achterhaald. In eerste instantie heeft het werk van zee-rektellers (CvZ) er toe geleid dat van de vogelbevolking direct voor onze kusten nu heel veel bekend is (Overzichten over de perioden 1974-79 en 1980-89 in *Limosa* 56: 81-230, 1983; *Sula* 8: 1-203, 1994). Een bescheiden stapje zeewaarts werd gezet toen CvZ-leden enkele perioden op het platform Meetpost Noordwijk konden waarnemen. De situatie achter de horizon bleef evenwel een uitdaging voor ornithologen.

In de loop van de jaren tachtig hebben medewerkers van verschillende instituten en organisaties zich op dat *terra incognita* geworpen. Baptist van Rijkswaterstaat koos vanaf 1984 het luchtruim, en spoedig daarna kwam vanuit het NIOZ en de CvZ onderzoek vanaf schepen op gang.

Met de rapportage van Baptist & Wolf beschikken we nu over een samenvatting van de voornaamste resultaten van vogeltellingen vanuit vliegtuigen boven de Nederlandse sector van de Noordzee tussen december 1984 en december 1992. De onderzoeksperiode was in feite tweedelig; tussen december 1987 en augustus 1989 werd slechts één telling uitgevoerd. Er is enig verschil in gevolgde routes tussen eerste en tweede periode. Voor een volledige telling waren drie vliegdagen nodig: één dag met een eenmotorig vliegtuig dicht voor de kust en twee dagen met een tweemotorig vliegtuig boven offshore wateren. Bij een vlieghoogte van 150 m en een snelheid van 200 km/u werd geteld op basis van een striptransect-methode. Aldus werd in één volledige telling tussen 500 en 650 km² onderzocht; in de gehele onderzoeksperiode van acht jaar kon meer dan 20 000 km² worden geteld, waarvoor 116 tellingen nodig waren. Uiteindelijk was sprake van een gelijkmatige verdeling van tellingen over de seizoenen, met in totaal 3000 tot 4000 km² geteld per periode van twee maanden.

Het overgrote deel van deze atlas (124 p.) wordt in beslag genomen door soortbesprekingen, en dan vooral van de 18 algemenere soorten, waaronder drie 'paren' van soorten die vanuit het vliegtuig niet konden worden onderscheiden (Roodkeel-/Parelduiker, Vissdief/Noordse Stern, Alk/Zeekeet) en die zodoende samen worden

behandeld. Naast deze zes soorten gaat het om Noordse Stormvogel, Jan van Gent, Eider, Zwarte Zeeëend, Dwerg-, Kok-, Storm-, Kleine Mantel-, Zilver-, Grote Mantel- en Drieteenmeeuw en Grote Stern. Bij elk van deze soorten wordt een zestal verspreidingskaartjes gepresenteerd (één per twee maanden) die een aardig beeld geven van grove verspreidingspatronen over het Nederlandse deel van de Noordzee. Bij de meeste soorten zijn ook figuren afgebeeld die het dichtheidsverloop over de gehele onderzoeksperiode weergeven. Op basis van deze laatste gegevens is gepoogd een uitspraak te doen over eventuele trends waarbij gegevens uit de periode 1984-87 werden vergeleken met die uit 1989-92. Dit lijkt wat prematuur. Immers - de auteurs wijzen er meermaals op -, er is een astronomisch aantal waarnemingen nodig voordat er zinvol statistisch mee kan worden gespeeld, en bij berekende grootheden zijn foutenmarges meestal van aanzienlijke grootte.

Summiere soortbesprekingen zijn gewijd aan minder algemene en zeldzame soorten. Daaronder niet alleen een waarneming van twee albatrossen, maar ook observaties van stormvogeltjes, Dwergstern, Kleine Alk en Spreeuw! Opmerkelijk is hier onder meer het relatief geringe aantal waarnemingen van jagers (Kleine, Middelste en Grote).

In de discussie komen vooral aan de orde: de onderzoeksmethode, en de invloed van menselijke activiteiten op zeevogels (visserij, verontreiniging en dergelijke). Waar de pro's en contra's van vliegtuig- versus scheeps-onderzoek aan de orde komen, beklemtonen de auteurs dat het werken vanuit een vliegtuig sneller en goedkoper is.

Aardig zijn de door extrapolatie verkregen cijfers van het totale aantal vogels van de meest algemene zeevogelsoorten op het Nederlandse Continentaal Plat. De top-drie? Zeekoet/Alk (maximaal 169 000, winter), Zwarte Zeeëend (110 000, winter) en Noordse Stormvogel (bijna 100 000, nazomer/herfst).

De verschijning van deze atlas toont overduidelijk aan hoezeer het onderzoek van zeevogels op de Nederlandse Noordzee het afgelopen decennium in een stroomversnelling is geraakt. Door velen zal nu reikhalzend worden uitgekeken naar publikatie van resultaten van onderzoek vanaf schepen dat inmiddels ongetwijfeld een zeer omvangrijk gegevensbestand heeft opgeleverd. Daarna kan wellicht een poging worden ondernomen om de resultaten van onderzoek vanaf de kustlijn, vanaf Meetpost Noordwijk, vanuit vliegtuigen, en vanaf schepen te integreren. Nog opwindender is het perspectief dat op de lange termijn misschien kan worden getracht tot een internationale integratie te komen van resultaten van alle onderzoeken over zeevogelverspreiding voor de gehele Noordzee. - *Ruud van Halewijn*